

LZA Humanitāro un sociālo zinātņu nodaļas darba gada atskaite 2018

Nodaļas vadītāja akadēmiķe Raita Karnīte
Rīgā, 2019. gada 24. janvārī

2019. gada sākumā nodaļa apvienoja 25 dažādu nozaru zinātniekus, kopskaitā 158 (2017. gadā **155**):

41 (37) īsteno locekli

51 (51) goda locekli

33 (34) ārzemju locekļus

33 (33) korespondētājlocekļus

Ar nodaļas darbu saistīti 36 LZA goda doktori

Nodaļa neatlaidīgi turpināja īstenot savus stratēģiskos mērķus:

- novēroja un sekmēja līdzvērtīgu humanitāro un sociālo zinātņu nozaru attīstību un iesaisti LZA darbībā;
- organizēja pasākumus zinātnes sasniegumu popularizēšanai un zināšanu apmaiņai;
- stiprināja LZA un Latvijas zinātnieku identitāti un godināja izcilākos zinātniekus;
- meklēja sadarbības iespējas ar jaunajiem zinātniekiem;
- godināja gada labākās publikācijas un sasniegumus;
- būtiski uzlaboja HSZN darbības atspoguļojumu interneta vietnē;
- vadīja žurnāla LZA Vēstis A sadaļu, atspoguļoja žurnālā HSZN nozaru darbību;
- sadarbojās ar valsts institūcijām un veica pieprasītās ekspertīzes humanitāro un sociālo zinātņu jomā,
- sadarbojās starptautiskā līmenī,

Izņemot:

- pakāpeniski veidoja publikāciju reģistru humanitāro un sociālo zinātņu nozarē

Nodaļas Padomi kā konsultatīvu institūciju izmantojām mazāk, jautājumus konsultācijām izsūtījām visiem HSZN biedriem

Darbs ar nodaļas biedriem tika organizēts elektroniskās saziņas veidā.

Atbildes parasti saņēmām no gandrīz visiem Padomes biedriem:

Saulvedis CIMERMANIS, Māra GRUDULE, Tatjana KOŅE, Oļģerts KRASTIŅŠ, Juris KRŪMIŅŠ,
Maija KŪLE, Dace MARKUS, Guntis ZEMĪTIS plus Juris URTĀNS (vietn.)

**Paldies visiem, kas aktīvi piedalījās Nodaļas darbā, atbildēja uz mūsu jautājumiem,
piedalījās balsošanā, apmeklēja nodaļas sēdes**

Nodaļas sēdes notika regulāri, precīzi pēc plāna:

25. janvārī, 22. februārī, 22. martā, 26. aprīlī (HSZN izbraukuma sēde, LU un Microsoft inovāciju centrā), 20. septembrī, 25. oktobrī, 22. novembrī (svētku sēde) - **mēneša trešajā ceturtdienā 15.00 – tā būs arī šogad!**

LZA kopīgie pasākumi

16. februārī godinājām TOP zinātnes sasniegumu uzvarētājus

6. martā LZA sēžu zālē demonstrēja Izraēlas dokumentālo filmu “Atmiņu lādes” (“Drawers of Memory”)

5. aprīlī LZA pavasara Pilnsapulce (balvu pasniegšana)

23. maijā svinīgi atvēra akadēmisko rakstu krājumu “Latvija un latvieši”

18.-20 jūnijā Pasaules Latviešu zinātnieku kongress, LNB, LU u.c.

21. septembrī Salā notika Sēlijas kongress

29. novembrī LZA Rudens pilnsapulce

Novembrī ar plašiem pasākumiem godināja Latvijas Nacionālās enciklopēdijas atvēršanu

18. decembrī Ziemassvētku sēde – jauno akad. loc diplomu pasniegšana

Konsīliji

14. februāris Atklāts ekspertu konsīlijs: „VDK ēna pār Latviju: ko vēlas sabiedrība”

18. aprīlī Atklāts ekspertu konsīlijs: “Par Stambulas konvenciju”

Pēc tā skandāls, ko radīja 33 “zinātnieku” protesta vēstule, no kuriem 3 piedalījās konsīlijā, IZM brīdinājums, LZA funkciju audits ar visai negatīvu vērtējumu par LZA darbību

Konsīliji būs!

Izstādes

- Gleznotājas Ances Gricmanes (1987) gleznu izstāde “Abstraktā ainava”
- Mākslinieces un novadpētnieces Laimdotas Junkaras (1951) gleznu izstāde
- Keramiķes Silvijas Šmidkenas (1935) darbu izstāde
- Latviešu glezniecības vecmeistara Alfeja Bromulta (1913-1991) gleznu izstāde
- Artūra Daukuļa fotogrāfiju izstāde "Levitācijas"
- Ilzes Smildziņas (1973) gleznu izstāde “Tāle”

LZA zinātniskā darbība - VPP ideja būtiski mainīta

LZA zaudēja kontroli par valsts pētījumu programmu humanitārajās jomās (agrāko **Letoniku**) – tagad VPP “Latviešu valoda”

LZA ieguva valsts pētījumu programmas "Latvijas mantojums un nākotnes izaicinājumi valsts ilgtspējai" apakšprogrammu (vada akad. Baiba Rivža), taču tagad tā ir Lauksaimniecības un meža zinātņu nodaļas aprūpē. Programmā ir vairākas apakšprogrammas.

Akadēmijas daļas nosaukums: "Latvijas valsts un sabiedrības izaicinājumi un to risinājumi starptautiskā kontekstā (INTERFRAME-LV)" (izpildes laiks 2019-2021)

Vienotās zinātnes infrastruktūras ideja – **nepadarīts darbs, nav ieinteresētības, nav risinājuma**

Pie LZA nodibināts jauns institūts – Latvijas Zinātņu akadēmijas Eiropas politikas pētījumu institūts (vada akad. Inna Šteinbuka) un šajā institūtā apstiprināti 9 zinātniskie darbinieki. Līdz ar to, LZA ir pilntiesīga zinātniska institūcija ar zinātniskiem darbiniekiem, bet nesaņem valsts bāzes finansējumu

Rīko diskusijas, piemēram “Eiropas politikas izaicinājumi un Latvijas politika: pētnieku ieteikumi” (2018. g. decembrī), apaļā galda diskusija "Stāvoklis un aktualitātes Eiropas Savienībā", 2018. gada 25. septembrī

Šā gada augustā noslēgts Partnerības nolīgums starp LZA un Eiropas Komisijas pārstāvniecību Latvijā par Eiropas Dokumentācijas centra izveidi LZA Eiropas Politikas pētījumu institūtā (EPPI). Centrs savu darbu plāno sākt jau 2018. gada rudenī.

LU ir nodibināts Latvijas Universitātes Lībiešu institūts (Valts Ernštreits)

LZA ir atbalstījusi Nacionālās atmiņas institūta dibināšanu – **jautājums vēl neskaidrs**

Piešķirām balvas

Jāņa Endzelīna balvu Latviešu valodniecībā, baltoloģijā LZA īst.loc. **Andrejam Veisbergam**

Kārļa Baloža balvu tautsaimniecības zinātnēs *Dr. hist.* **Gatim Krūmiņam**

Teodora Celma balvu filozofijā *Dr.phil.* **Raivim Bičevskim**

Kārļa Mīlenbaha balvu (kopā ar Latviešu biedrību) par praktisku devumu latviešu valodniecībā LZA īst loc. **Dacei Markus**

Zentas Mauriņas balvu jaunajiem zinātniekiem literatūrzinātnē vai filozofijā *Mg.* **Arturam Skutelim**

Vispārējo jauno zinātnieku balvu *Mg.* **Ilzei Ļaksai-Timinskai (LU doktorantei)** (abi literatūrzinātnē)

Atzinība Zinātnes sasniegumu TOP 10 (12) konkursā

Balvas:

- **Māra Grudule:** Gothards Frīdrihs Stenders (1714 – 1796) un apgaismība Baltijā Eiropas kontekstā
- **Jānis Krastiņš:** Jūgendstila arhitektūra Latvijā
- **Arnolds Laimonis Klotiņš:** Mūzika pēckara staļinismā: Latvijas mūzikas dzīve un jaunrade

Atzinības raksti

- **Karīna Horsta:** Monogrāfisks pētījums par sanatoriju arhitektūru Latvijā 1918 – 1940 gados
- **Gunita Zariņa:** Uz DNS pētījumu bāzes iegūtas jaunas atziņas par Skandināvijas pirmiedzīvotāju migrācijas maršrutiem (izvirzīja ķīmiķi)

Uzvarētāju sumināšana 8. februārī LZA Augstceltnes Portretu zālē

Valsts, valdības u.c. apbalvojumi

Viņa Eminencei Rīgas arhibīskapam metropolītam

Zbigņevam Stankevičam (LZA goda loceklim) **piešķirts Triju Zvaigžņu ordenis (II šķira) un viņš iecelts par ordeņa lielvirsnieku**

Rundāles pils muzeja direktoram, mākslas vēsturniekam, Dr.art.h.c.LZA goda loceklim **Imantam Lancmanim** **piešķirts Atzinības krusts (I šķira) un viņš iecelts par ordeņa lielkrusta komandieri**

LZA goda loceklim, komponistam **Mārtiņam Braunam** **piešķirts Triju Zvaigžņu ordenis (IV šķira) un viņš iecelts par ordeņa virsnieku**

Latvijas Zinātņu akadēmijas Senāta zinātniskajai sekretārei, Dr.chem.

Almai Edžiņai **piešķirts Atzinības krusts (IV šķira) un viņa iecelta par ordeņa virsnieci**

Decembra sākumā **Rīgas domes Atzinības rakstu** saņēma Romas katoļu baznīcas Rīgas arhidiecēze un Viņa ekselence Rīgas metropolijas arhibīskaps **Zbignevs Stankevičs**, mūsu goda loceklis

Novembra beigās pilnsapulcē *Dr.habil.iur.* **Kalvis Torgāns** saņēma Latvijas Zinātņu akadēmijas **Lielo medaļu** par modernas civiltiesību skolas iedibināšanu tiesību zinātnē Latvijā un nozīmīgu ieguldījumu teorētisko atziņu ieviešanā praksē.

23. oktobrī, valdība lēma par **Ministru kabineta balvas** piešķiršanu sešām izcilām personībām, tostarp Latvijas Zinātņu akadēmijas (LZA) goda doktoram Eiropas Savienības Tiesas tiesnesim **Egilam Levitam** par nozīmīgu ieguldījumu Latvijas tieslietu sistēmas attīstībā, demokrātijas un tiesiskuma stiprināšanā, kā arī zinātniskiem sasniegumiem tieslietu jomā

MK atzinības raksts piešķirts LZA akadēmiķei, Latvijas Lauksaimniecības universitātes profesorei, biedrības "Latvijas Lauksaimniecības un meža zinātņu akadēmija" prezidentei, habilitētajai ekonomikas doktorei **Baibai Rivžai** par valsts pētījumu programmas EKOSOC-LV - "Tautsaimniecības transformācija, gudra izaugsme, pārvaldība un tiesiskais ietvars valsts un sabiedrības ilgtspējīgai attīstībai - jaunas pieejas ilgtspējīgas zināšanu sabiedrības veidošanai (2014-2018)" rezultatīvo vadību

LZA Senāts vairākās sēdēs lēma par apbalvojumu
piešķiršanu nodaļas biedriem:

17. aprīlī **Guntaram Godiņam** LZA Senāta atzinības
raksts par radošu devumu un būtisku ieguldījumu
Latvijas kultūras sakaru veidošanā

18. septembrī LZA Senāta atzinības raksts **Mārim
Baltiņam** par terminoloģijas darba sakārtošanu

18. septembrī dejotājai **Vijai Vētrai** LZA prezidenta goda
raksts

15. jūnijā atvērām LZA ārzemju locekļa **Trevora Gārta
Fennela** biobibliogrāfiju

- LZA Vēstis A daļa iznāca gandrīz regulāri, par saturu atsauksmes nav saņemtas

Pateicos par atbalstu un sadarbību rakstu novērtētājiem

- Saņemts iedrošinošs LZA Vēstu A daļas dokumentācijas vērtējums iesniegšanai SCOPUS
- Terminoloģijas komisija pilnībā atjaunojusi darbu
- Izveidota jauna Terminoloģijas datu bāze
- LZA Ekonomikas institūts rīkoja kārtējo ekonomikas forumu

HSZN

2018. gada vēlēšanās ievēlēja:

LZA īstenois locekļus: vēsturniekus **Ēriku Jēkabsonu** un **Gunitu Zariņu**, mākslas zinātnieku un mūziķi **Valdi Muktupāvelu**

LZA korespondētājlocekļus:

- ekonomistu **Gundaru Bērziņu**, LU Biznesa, vadības un ekonomikas fakultātes dekānu
- literatūrzinātnieku **Pauli Daiju**, LU Literatūras, folkloras un mākslas institūta vadošo pētnieku
- socioloģi **Ilzi Koroļevu**, LU Filozofijas un socioloģijas institūta vadošo pētnieci
- mākslas zinātnieci **Kristiānu Ābeli**, LMA Mākslas vēstures institūta vadošo pētnieci

LZA ārzemju locekļus

- mākslas zinātnieku **Sergiušu Mihaļski**, Eberharda Karla Tībingenes universitātes (Vācija) profesoru
- **Andersu Pālzovu**, zviedru ekonomistu, Rīgas Ekonomikas augstskolas (Stokholmas augstskolas) rektoru
- valodnieku **Bonifāciju Stundžu**, Viļņas Universitātes profesoru

LZA goda locekli

- mediķi un valodnieku **Māri Baltiņu** – LZA Terminoloģijas komisijas vadītāju

Apsveicam !!!

HSZN

Sastāva papildināšanai svarīgas nozares:

- antropoloģija (1 goda loc.), (etnoloģija atj. - 4 loc)
- arhitektūra (1 īst loc, 2 goda loc.) – neaktīva (ir raksti)
- bibliogrāfija (1 goda loc., 1 ārz.) – aktīva, bet maz locekļu
- demogrāfija (1 īst loc, 1 kor. loc) – aktīva, maz locekļu
- filozofija (2 īst loc, viens kor.loc. 3 ārz.loc.) – augsme (?)
- pedagoģija (1 kor.loc.) – aktīva, bet maz locekļu
- psiholoģija (1 kor.loc.) – jauna nozare
- folkloristika (1 īst.loc., 2 kor.loc.) – absolūti neaktīva
- socioloģija (3 kor.loc.) – absolūti neaktīva, augsme (?)
- teoloģija/reliģiju pētniecība (1 kor.loc.) – augsme (?)
- zinātnes vēsture (1 ārz.loc.) – augsme (?)
- žurnālistika (1 goda loc.) – augsme (?)

2018. gada zaudējumi

Indulis Kēniņš, LZA goda doktors (2018. gada 10. janvārī)

Džīns Šārps, LZA goda doktors (2018. gada 28. janvārī)

Zigms Zinkevičs, ārz. loc. (2018. gada 20. februārī)

Ojārs Zanders, LZA goda doktors (2018. gada 31. martā)

Ēvalds Mugurēvičs, LZA īstenais loceklis kopš 1992. gada
(2018. gada 23. novembrī)

Sērojam!

HSZN

2017. gada saldo: **mīnus astoņi locekļi**

Plus – trīs ievēlētie korespondētājlocekļi

Mīnuss – 11 locekļi:

- divi īstenie locekļi
- četri goda locekļi
- trīs ārzemju locekļi
- viens korespondētājloceklis
- viens goda doktors

HSZN

2017. gada saldo: **plus deviņi biedri**

Plus ievēlētie – 14 biedri:

trīs īstenie locekļi

viens goda loceklis

četri korespondētājlocekļi

trīs ārzemju locekļi

trīs goda doktori

Mīnuss – 5 biedri:

- viens īstenais loceklis
- viens ārzemju loceklis
- trīs goda doktori

HSZN

**Priekšlikumi
2019. gada plānam**

Leo Dribins

- Sarīkot sēdi, kas veltīta Latvijā dzīvojošām minoritātēm: Latvijas minoritāšu 100. gadi vai Latvijas minoritātes 100 gados vai citādi.

Arnolds Klotiņš

leviest jaunu formu – diskusiju ar izraudzītiem un sagatavotiem diskutantiem (pārējiem, kas piedalās, dot vārdu pēc tam)

Temati: par sabiedriski svarīgiem jautājumiem, kas skar zinātniekus un kuros zinātniekiem vajag publiski iesaistīties, piemēram, kā stimulēt zinātniekus publiski izteikt savu viedokli par fundamentāliem sabiedriskiem jautājumiem (intelektuālās elites viedoklis)

Forma: viens galvenais runātājs, pēc viņa 2-3 citi ar sagatavotiem viedokļiem (nevis improvizāciju);

Publikācija: rakstu sagatavo uzaicināts žurnālists.

Potenciālie diskutanti: Igors Šuvajevs, Ivars Ījabs, Karina Pētersone, Jānis streičs, Ineta Ziemele

Māra Grudule

Saglabāt tradīciju un laika gaitā iepazīties ar darbiem mūsu nozarēs, kas tika izvirzīti (!) gada sasniegumam zinātnē

Iepazīties ar to projektu iecerēm, kas uzvarēja 2018. gada LZP projektu konkursā

Uzaicināt akadēmiķi **Aivaru Strangu** nodaļas sēdē ar lekciju par Latvijas valsts tapšanu/dzimšanu (tāda lieliska lekcija bijusi LU senioriem 2017. gada novembrī)

Par šo pašu tēmu nodaļas biedriem (organizēti vai individuāli) apmeklēt izstādes Kara muzejā:

- 1) Latvijas Neatkarības karš: 1918 – 1920
- 2) 5. Zemgales Latviešu strēlnieku pulks

Viktors Hausmanis

- Informācija par vēsturnieku jauniem pētījumiem un atklājumiem

Ojārs Spārītis

- Seminārs, sapulce, konference, konsīlijs: “Vēsturiskā atmiņa noklusējumu un aizliegumu laikmetā” (koncepta autori - Arno Jundze, Gundega Repše, dalībnieki V.Ivbulis u.c., kuru analītiskā doma skar 1945.–1990. gadu intervālu un preparē sabiedrības norises, cilvēku uzvedību, motivācijas utt.)
- Konsīlijs: “Latvijas baznīcas ekosistēma no iekšpuses”. Sadarbojoties ar augstāko garīdzniecību noskaidrot, no vienas puses, ko VIŅI vēlas panākt sabiedrībā, un, no otras puses, kas notiek ar BAZNĪCU un kā to iespaido procesi, kas ārdā mūsdienu sabiedrību, tai skaitā tradicionālo baznīcu, liek pamest kultūras mantojumu, un tā nav tikai depopulācija.
- Nodaļas sēde “Latvijas mākslas vēstures analītiskais atvēziens – gribētais un iespējamais” (atb. Kristiāna Ābele) – par to, kā pēcpadomju laikā top vērienīgs, atbildīgi redīgēts izdevums – runāt par tapšanas metodiku, pētījuma dziļumu un plašumu, starptautisko sazobi un Latvijas mākslas vietu Austrumeiropas un Eiropas koordinātēs

Pēc izsūtīšanas

Saņemti 8 priekšlikumi:

- Ilga Jansone
- Kristiāna Ābele
- Daina Nītiņa
- Maija Kūle
- Igors Šuvajevs
- Juris Krūmiņš
- Zbignevs Stankevičs
- Valda Tēraudkalna